

The background is a stylized, painterly illustration in shades of blue and white. It depicts a landscape with rolling hills. In the upper left, there are triangular shapes resembling flags or a sun's rays. A small airplane is visible in the sky. A dashed line with a star at its end curves across the upper right. The middle ground features a dense forest of small, dark, triangular trees. Below the trees, there are several small, dark, house-like shapes. In the foreground, there are more hills, some with small, dark, human-like figures standing on them. A few small, dark, leaf-like shapes are scattered on the lower right. The overall style is whimsical and illustrative.

KAPITTEL 4

GODE EKSEMPLER

Kulturminner og kulturmiljøer

Alle samfunn og alle tider etterlater seg spor, som dels legger seg over og dels erstatter eldre spor. Kulturminner er ikke-fornybare ressurser som gjennom tiden endres eller forsvinner. Samtidig bør nye spor vi lager være av en slik kvalitet at de kan bli framtidige kulturminner. Sporene speiler det samfunn og de menneskene som skapte dem. Våre tettsteder blir derved en historiebok med et utall fortellinger.

Kulturarven gir oss og framtidens generasjoner:

- kunnskap om menneskene som har levd før oss, deres livsbetingelser og virke
- kunnskap om vår egen tid og utvikling satt inn i et videre perspektiv
- opplevelse av stedets egenart, som grunnlag for egen identitet, verdivalg og tilhørighet
- grunnlag for opplevelse og undring som innbygger eller besøkende
- økonomisk bruksverdi både i forhold til bolig og næring
- bærekraftig ressursøkonomi ved gjenbruk som gir minsket ressursbruk og forurensing
- stabile strukturer som grunnlag for sosiale nettverk av verdi for barn og voksne

Holdningene til kulturarven er i endring. Der mange for noen år siden så mest plunder, heft og begrensninger, ser man nå muligheter. Der man tidligere så motsetninger mellom vern og utvikling, ser man nå sammenhenger. Nå betraktes kulturminner i større grad som en ressurs og ikke som en utgiftspost. Riksantikvaren har gjennom deltakelsen i Tettstedsprogrammet ønsket å bidra til en bevisst bruk av kulturminneverdiene.

Kunnskap om kulturminner og kulturmiljøer er viktig for å kunne verdsette og bruke kulturarven til å utvikle stedets kvaliteter og særpreg, og for å kunne formidle stedet og kulturhistorien på en måte som gir folk gode opplevelser. I mange av prosjektene i Tettstedsprogrammet har målet vært å gi kunnskap og forståelse gjennom å skape oversikt over og synliggjøre stedets historiefortellende verdier. Ved siden av å gi kunnskap og opplevelser, er kulturminner også en viktig ressurs i lokalsamfunnet med en økonomisk verdi, som omfatter mer enn bare bruksverdien.

I et langsiktig samfunnsøkonomisk perspektiv kan det være vesentlig mer lønnsomt å bevare verdifulle deler av bygningsmassen framfor å rive og bygge nytt. Sikring og formidling av kulturminner er også en arbeidsintensiv virksomhet med stor betydning for lokal sysselsetting. For eksempel skaper rehabilitering av historiske bygg 16 % flere arbeidsplasser enn bygging av nye hus.

Gjennom aktivt å ta vare på og bruke kulturarven har prosjektene i Tettstedsprogrammet bidratt til å utvikle både næringsliv og levende lokalsamfunn. Selv om ikke alle kulturminneprosjektene har vært særlig omfattende, har de gitt positive ringvirkninger og viktige bidrag til den helhetlige stedsutviklingen.

EKSEMPLER:

"Historiebok" om kulturminner - Ulsteinvik

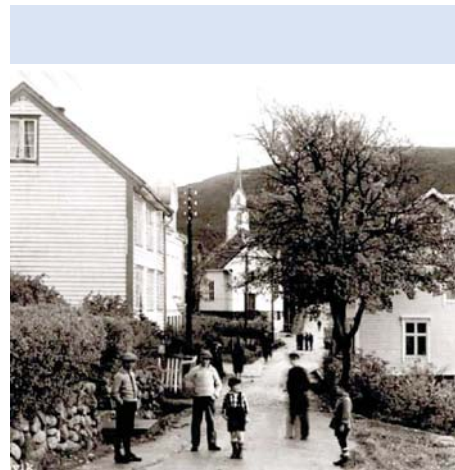
I Ulsteinvik ble det laget en rapport om bygningsmiljø med historiefortellende verdier. Målet var å skildre framveksten av sentrum fra landsbygd til bygdeby i tidsrommet 1905-2003, registrere kulturminnene langs den første gatestrukturen, samt å vise endringer. Selv om politiske vedtak om bevaring lå der fra før, manglet man kunnskap både om helhet og detaljer. Gjennom rapporten står kommunen bedre rustet til å ta vare på disse verdiene for framtiden. Den er også viktig for å bevisstgjøre folk i forhold til verdier, funksjon og framtidig utviklingspotensiale. Rapporten har etter hvert blitt omarbeidet og blant annet tilrettelagt for bruk i skolen. Den er også lagt ut på kommunens hjemmesider og utgitt i bokform i forbindelse med hundreårsmarkeringen 07. juni 2005. Boka har fått navnet 'Ulstein i Hundre', og har et opplag på 700. Rapporten er laget i samarbeid mellom en lokal tiltaksgruppe og ekstern konsulent. En effekt av denne "historieboka" er at huseiere langs strekningen Kyrkjegata – Vikemyra på eget initiativ har satt i gang rehabilitering.

Utstilling om hvordan Grong ble til - Grong

I Grong er det laget en utstilling som dokumenterer framveksten av Grong sentrum og Grong som regionsenter for Indre Namdal, med hovedvekt på perioden 1850-2000. Målet er at utstillingen skal øke kunnskapen om og stoltheten i forhold til Grong som tettsted. Den skal også skape lokal tilknytning som et element i identitetsbygging, både i skolen og mot innbyggerne generelt. Utstillingen består av bilder og fortellinger som gjør historien levende og interessant for alle aldersgrupper på en ny måte. Gjennom å fortelle en personlig historie som viser spesielle hendelser i Grong med betydning for stedet, får barn og unge en annerledes opplevelse av tettstedet, bedre kunnskap om egen historie og et nærmere forhold til stedet. Kvinner har fått et spesielt fokus i utstillingen fordi de gjerne forteller andre deler av historien enn historiebøkene. Utstillingen skaper møtepunkter for diskusjon og gir eldre og unge en god arena for å treffes, hvor de eldre kan gjøre historien enda mer levende. Materialet er tenkt brukt i ulike sammenhenger.

Sveitserhusbyen - Kirkenær

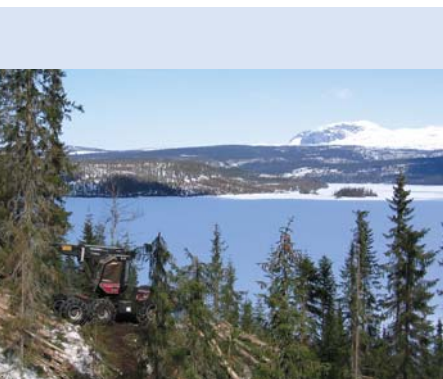
Kirkenær hadde sin oppblomstring da jernbanen kom i 1893. En rekke sveitserhus ble bygd i og omkring Kirkenær i perioden fram til begynnelsen av 1900-tallet. Mange hus har siden blitt endret og sveitserhuspreget har gradvis forsvunnet. Gjennom Tettstedsprogrammet ønsket kommunen å renovere de gamle husene som en del av Kirkenærs historie og identitet. Det ble derfor laget en praktisk byggeskikkveileder for dem som ønsker å ta vare på sveitserhusstilen og tilbakeføre husene til opprinnelig utseende. Ønsket var å øke interessen for byggeskikk hos eiere og beboere i gamle hus, gi dem selvtilit og lære dem å verdsette husene som "barn av sin tid". I tillegg ønsket kommunen å øke bevisstheten til alle som ferdes i byen og langs gata. Veilederen gir en kort oversikt over den historiske utviklingen i Kirkenær og stil-epoker, med lokale eksempler. Deretter følger en oversikt over eksisterende sveitserstilhus i sentrum og umiddelbar nærhet, samt bilder av en del hus som er revet de senere år. Veilederen gir også råd og innspill om restaurering, rehabilitering og tilbygg, både angående materialer og overflater. En arkitekt ble leid inn for å utarbeide veilederen. Til støtte hadde han en arbeidsgruppe med representanter fra kulturvernseksjonen i Hedmark fylke, næringslivet i Kirkenær, samt to fra kommunen. Som oppfølging av veilederen fikk 10 huseiere tilskudd til fasadetiltak på grunnlag av søknader. Grunneieren gikk selv inn med 50% av kostnadene. Det ble laget en rapport for hvert enkelt hus og gitt rådgiving i forkant av restaureringsarbeidene. I etterkant har man sett at det også burde vært gitt noe rådgiving under gjennomføringen av arbeidene. Stasjonsbygningene, som er viktige historiske sentrumsbygg i sveitserstil, har også blitt oppgradert sammen med stasjonsparken og området rundt. Fokuset på sveitserhusbyen har sammen med tilskuddene til oppgradering skapt økt interesse for bygningsarven i Kirkenær.

EKSEMPLER:

Skogbrukets kulturminner - Hattfjelldal

Skogbruket har hatt stor historisk og økonomisk betydning for utviklingen av Hattfjelldal. Kommunen ønsket derfor å framheve dette som ledd i sitt identitets-skapende arbeid. Resultatet ble et prosjekt som blant annet inneholdt en systematisering og presentasjon av viktige gjenstander i bygdesamlingen i sentrum. Det ble også laget en framstilling av skogbrukets betydning for sysselsetting, annen næringsutvikling i kommunen og bosettingen i sentrum og sentrumsnære områder. Vefsnas betydning som transportåre var også svært viktig. De viktigste resultatene fra prosjektet ble presentert i en brosjyre. Den baserer seg blant annet på intervjuer med folk som har hatt sitt virke i skogen og dermed har et nært og personlig kjennskap til skogbrukets historie.

Kartongen som historieforteller - Rena

Kartongfabrikken på Rena har vært en motor i lokalsamfunnet og hatt stor betydning for kommunen, både økonomisk og befolkningsmessig. Bedriften var i mange år en attraktiv arbeidsplass hvor det i sin tid var et privilegium å få fast arbeid. Historien om Kartongen fra tilblivelsen som Rena Træsliperi i 1913 til Rena Kartong gikk konkurs og driften stoppet i 1998, beskriver viktige milepæler og hendelser i bedriftens utvikling. Den viser også Kartongens betydning for Renas identitet, selvfølelse og stolthet. Beretningen synliggjør sammenhengen mellom virksomheten på bedriftsområdet og tettstedsutviklingen gjennom årene. Bygningsstrukturene etterlater seg sterke symbolverdier, ikke minst fabrikkpipa, fabrikkbygningen og reinsbukken, som alle ruver både sørfra og nordfra, og er det som møter reisende. Beretningen om Kartongen inneholder en kortfattet historisk beretning og beskrivelse av bygningene, samt funksjonsinnhold. En vurdering av bygningenes estetikk og bevaringsverdi, samt idéer til framtidig bruk er også tatt med. Historien er skrevet på oppdrag fra kommunen, og forfatteren ble støttet av en referansegruppe med 4 medlemmer.

"Let's make låve" - Tingvollvågen

Drøppingtunet er de resterende bygningene av det første "moderne" handelsstedet i Tingvoll sentrum, fra en periode med stor vekst i norsk handelsnæring i siste del av 1800-tallet. Tunet ligger midt i Tingvoll sentrum. Siden 1993 stod bygningene delvis tomme og deler av tunet var rivingstruet i forbindelse med planer om ny miljøgate gjennom sentrum. Drøppingtunet fikk derfor stor betydning for kommunens arbeid med stedsanalyse, stedsutvikling, mobilisering, møteplasser og miljøgate. Som grunnlag for bevaring av tunet som helhet ble det utarbeidet en bygningshistorisk dokumentasjon og kulturminnefaglig vurdering. Denne rapporten dannet også grunnlaget for tilbakeføringsarbeidet på husene og ny bruk. Restaureringen av det gamle fjøset ble delvis basert på dugnad under mottoet "Let's make låve". I butikkbygningen ligger i dag "Den lille landhandel", som også inneholder kunstgalleri, bokhandel og kafé.

Kultursti fra fjord til fjell - Melbu

I Melbu er det opparbeidet en kultursti som går fra havneområdet, gjennom sentrum og opp til åsen bak tettstedet. Stien starter ved en nyetablert plass hvor det er satt et informasjonsskilt med kart over hele stien på en husvegg. Kulturstien følger Alléen, som er hovedgata i Melbu, passerer Andedammen og knyttes til den gamle parken ved Melbu hovedgård gjennom nyanlagte stier forbi kirken. Videre fortsetter stien fram til det gamle lysverket ved utmarksgjerdet og opp til dagsturhytta "Kos og Amfi" oppe i åsen. Det er satt opp skilt på hus og elementer langs kulturstien der det står byggeår og opprinnelig funksjon. Skiltingen er utformet med store og lettleste bokstaver. For at stien skal kunne benyttes av flest mulig, er den tilrettelagt for rullestolsbrukere, barnevogner og rullatorer fra kaia til utmarksgjerdet. Andedammen ved kirken er skapt gjennom å demme opp elva. Sammen med bro, benker, stier og ender danner Andedammen et sentralt rekreasjonsområde som allerede brukes mye.

Møteplasser og kulturaktiviteter

Gode møteplasser betyr mye for trivsel og det sosiale liv. Kulturaktiviteter av alle slag er avhengige av å foregå et sted. Med det norske klimaet er det viktig at det finnes steder som gir mulighet til fellesskap både sommer og vinter. Om sommeren kan det være en liten park, en lekeplass, en skolegård, en utescene eller det kan være benker utenfor butikken som gjør at folk kan sette seg og snakke sammen. Om vinteren trengs det i større grad innendørs lokaler av ulike slag for at folk kan komme sammen til ulike kulturaktiviteter. Særlig for unge betyr uformelle møteplasser som kaféer, kroer, kino og ungdomsklubber mye.

I en spørreundersøkelse i forkant av Tettstedsprogrammet kom det fram at unge voksne først og fremst treffer hverandre hjemme eller på arbeidsplassen. Men det sosiale miljøet er ofte lukket, spesielt for innflyttere. Det kom også fram at møteplassene generelt betyr mer for kvinner enn for menn.

Spørreundersøkelsen viste også at over 2/3 av ungdommen oppfatter tilbudet på møteplasser som dårlig. Kiosker, gatekjøkken og bensinstasjoner er viktigste møteplasser for ungdommen, mens organisert tilbud i form av idrett eller andre typer foreninger fungerer bare som møtested for rundt 1/4 av ungdommene. De savnet uformelle steder hvor alle kunne møtes.

Det har vært stor kreativitet angående kulturaktiviteter i programmet. Kommunene har gjennomført en rekke små og store prosjekter for å utvikle fysiske møteplasser eller ulike typer kulturaktiviteter. Alle har vært opptatt av å styrke fellesskapet og det sosiale miljøet. Ulike grupper skal kunne finne noe som passer for akkurat dem. Mange av møteplassene har blitt til gjennom dugnadsarbeid.

EKSEMPLER:

Fullt volum i Ungdommens Musikkhus - Hattfjelldal

Far drømte i sin tid om et fast sted å øve med sitt band. Nå har endelig "Ungdommens Musikkhus" blitt realisert etter mange år med planer og diskusjoner. Innsatsvillige foreldre og ikke minst ungdommen selv, har gjort prosjektet mulig. Prior Nord Silsand har velvillig sponset ungdommene med 1000 eggkartonger for å gjøre rommet bra lydmessig. Huset brukes nå aktivt av musikkinteressert ungdom flere timer daglig og tre band er aktive brukere. I sommerferien har Musikkhuset vært ekstra populært. Huset står for seg selv slik at øving kan foregå uten å forstyrre naboer. Huset ligger likevel så nær skolen at det også kan brukes i musikkundervisningen. Ungdommene har selv driftsansvar og låser seg inn med egen nøkkel.

Iskald skulpturfestival og konkurranse - Steinkjer

I Steinkjer ønsket kommunen å vise noen raske og synlige resultater av Tettstedsprogrammet. Tanken var at dette ville skape interesse for prosjektet og tro på at det skulle skje noe. Et av disse kjappe tiltakene var "Snøskulpturfestivalen". Ved hjelp av snøblokker på 1,20x1,20x1,40 meter som ble formet til ulike figurer, livet elever ved Steinkjer videregående skole opp Torget i sentrum et par dager i februar. Dette skapte stor oppmerksomhet. Noen uker senere ble det arrangert konkurranse på Torget. Denne gangen ble det laget skulpturer av 8 blokker snø med målene 3x3x3 meter. Sentrumsforeningen stod for premiering. Snøskulpturfestivalen ble en stor suksess og har nå blitt en årlig begivenhet i vinterferieuken. Og mye vil ha mer. Nå drømmer innbyggerne om et trøndersk snøskulpturmesterskap!

"Kos og amfi" - Melbu

I åsen bak Melbu, med en fantastisk utsikt over fjorden og Lofotveggen, ligger "Litj-Brekka Kos og Amfi". Anlegget stod ferdig i 2003 og består av en velutstyrt dagsturhytte og et amfi med aktivitetsflate på 250 kvm og ca 300 sitteplasser. Anlegget benyttes av lag og foreninger, av barnehager og skoler i opplæringen, av HVPU for å øke den fysiske aktiviteten hos brukerne, og av enkeltpersoner til møter og feiringer. "Kos og Amfi" benyttes også til åpne fester og ski- og eventyrstiparrangementer. Ungdom bruker amfiet til ballspill. Stedet er også en magnet for turgåere og har blitt et nytt sted for tilfeldige møter. I tillegg til annen finansiering, ligger det en omfattende dugnadsinnsats bak resultatet. Det er utformet universelt og er dermed også tilgjengelig for barnevogner og rullestolbrukere.

Steinseil på møteplassen - Lauvsnes

Møteplassen på Stranda var i mange år et naturlig møtested for innbyggerne i Flatanger. Her samlet folk seg når dampbåten la til. Ved inngangen til vårt århundre hadde butikken like ved overtatt rollen som møteplass. For å "gjenerobre" det gamle møtestedet, ble Stranda valgt som kommunens tusenårssted. I den anledning ble det hentet ned to steiner fra Jøssundfjellet. Den største steinen ruver ca fire meter over bakken. Steinene har fra naturens side form som seil og symboliserer Flatangers tilknytning til havet. De er ikke bearbeidet på noen måte og med det røffe preget glir steinseilene godt inn i de maritime omgivelsene rundt møteplassen. Også møtet mellom sjø og land er strammet opp, og det er laget en bred trapp fra møteplassen ned til sjøen. Selve plassen er forskjønnet, beplantet, møblert og delvis brolagt, og det er satt opp belysning. I dag er møteplassen på Stranda igjen et naturlig møtested for innbyggerne i Flatanger, og et yndet fotomotiv for turister.

Lysfest binder Norge og Haiti sammen - Åndalsnes

I desember 2004 ble det for første gang arrangert lysfest i Rauma. Lysfesten er et samarbeid mellom ungdommer, ungdomsskoler, lokale krefter og Frelsesarmeen på Åndalsnes, som har bygd opp et stort prosjekt i en av verdens fattigste byer. Lysfesten skal være et lyspunkt midt på vinteren for innbyggerne i kommunen. Men kanskje er det aller mest et lyspunkt for barna i slummen i Port au Prince, Haitis fattige hovedstad, som får hele overskuddet fra arrangementet i gave til Lykkens Hjem og Frelsesarmeens arbeid på Haiti. Det er lyset i alle sine former, både konkret og mentalt, som er den røde tråden i Lysfesten og som bygger en bro av samarbeid og solidaritet mellom Rauma og Haiti: fra ungdommenes samarbeid og kulturelle uttrykk på scenen, til fakkeltøget i sentrum av Åndalsnes og fyrverkeriet i gågata ut mot sjøfronten.

Varme og kakao i Finnbrautkøto - Mosjøen

I Mosjøen har de en egen vinterpark med mange typer skileikanlegg for barn og unge, blant annet hoppbakke, slalomløype, halfpipe og lysløype. Men de savnet en "varmebod" og et samlingssted hvor de kunne trekke inn, drikke kakao og prate. Også skolen var interessert i et innested utenfor skolen som kunne nyttes som et alternativt klasserom eller til andre samlingsaktiviteter. Løsningen ble Finnbrautkøto. En partnerskapsavtale gjorde byggingen mulig. Køtoen er i dag en bygningsmessig perle i vinterparken og har blitt en møteplass både for brukerne av skileikanlegget og skolen. I tillegg er det mange som leier den til møter og selskaper.

Forsvarsbyen sett med barneøyne - Elverum

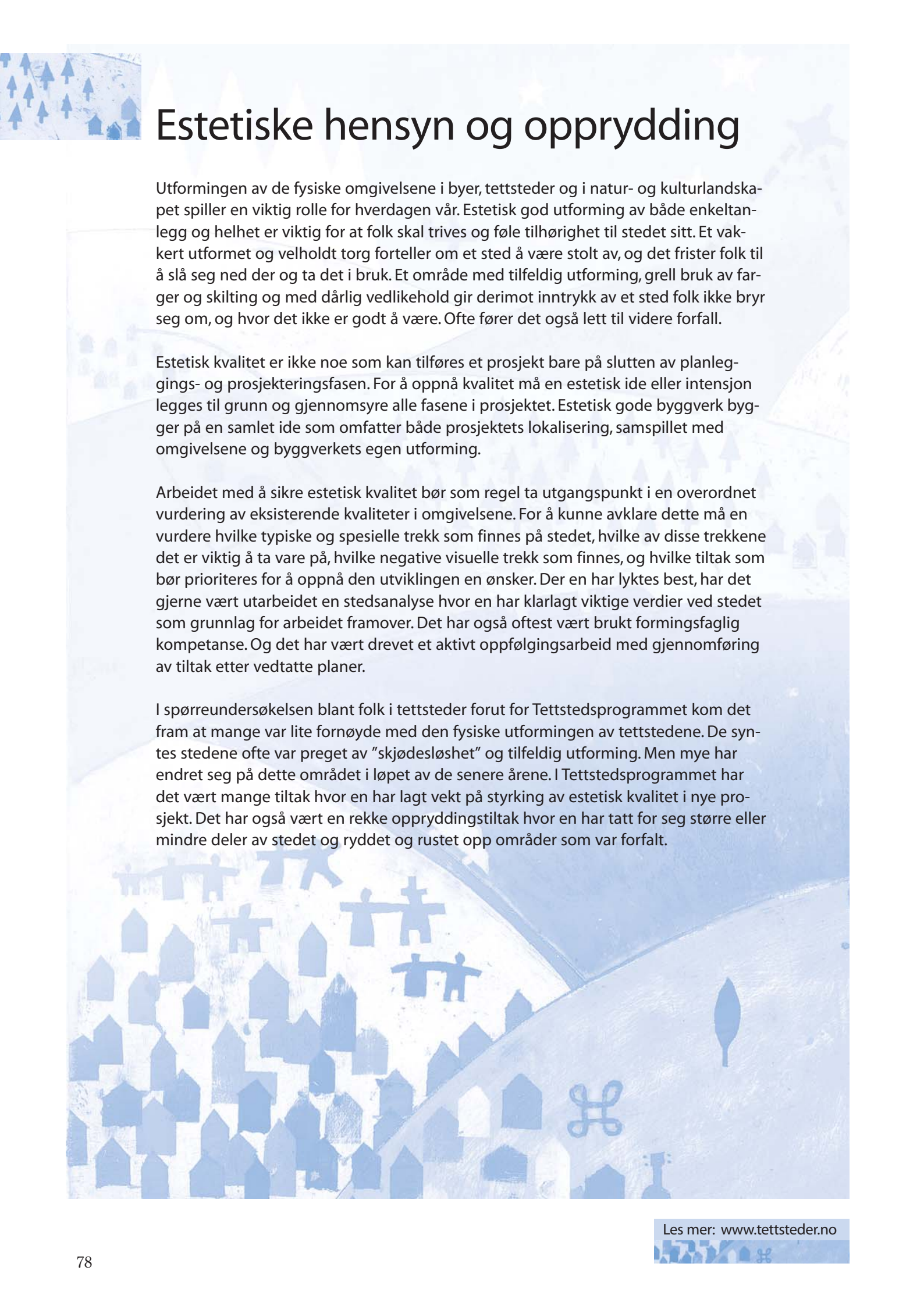
Gjennom prosjektet "Elverum – forsvarsbyen, historisk og i dag sett med barneøyne" har sjetteklassingene ved Vestad skole lært om byens historie. Det ble lagt spesiell vekt på Elverums fortid som forsvarsby. Målet har vært å gjøre elevene kjent med stedet sitt og involvere dem i den videre stedsutviklingen. En del av arbeidet bestod i å gjenreise Christianfeldt festning i miniatyr og lage en modell av Gamlebrua. Både brua og festningen er svært sentrale byggverk i Elverum sentrums historie. I etterkant av prosjektet har elevene presentert arbeidet sitt for andre skoler og grupper. Dette ble gjort gjennom å lage avis og multimedia-presentasjon. Elevene har selv laget rapportene fra prosjektet.

Skulpturprosjekt med stein i sentrum - Tolga

Høsten 2003 presenterte billedhugger Øyvin Storbækken sine ideer om et kombinert skulptur- og kulturprosjekt på Tolga. Utgangspunktet var Toljefossen, en naturperle sentralt beliggende på Tolga, med rester etter gammel kulturhistorie: smeltehytte, sagbruk, kvennhus, dam og bruer. Her ønsket Storbækken å hugge ut steinskulpturer i samarbeid med vietnamesiske kunstnere. Bakgrunnen for det internasjonale samarbeidet var at billedhuggeren driver et opplæringssenter for steinhuggere i Vietnam. Sommeren 2004 tok han med seg syv lærlinger, en billedhugger og en tolk og reiste til Tolga for å hugge i granitt fra det lokale steinbruddet, Olaberget. Nå har prosjektet utviklet seg til et skulpturparkprosjekt, der bru, demning, murer, skulpturer og installasjoner er inne i planene. Et enstemmig kommunestyre støtter prosjektet, der kunstnere benytter både norsk og vietnamesisk stein.

Estetiske hensyn og opprydding

Utformingen av de fysiske omgivelsene i byer, tettsteder og i natur- og kulturlandskapet spiller en viktig rolle for hverdagen vår. Estetisk god utforming av både enkeltanlegg og helhet er viktig for at folk skal trives og føle tilhørighet til stedet sitt. Et vakert utformet og velholdt torg forteller om et sted å være stolt av, og det frister folk til å slå seg ned der og ta det i bruk. Et område med tilfeldig utforming, grell bruk av farger og skilting og med dårlig vedlikehold gir derimot inntrykk av et sted folk ikke bryr seg om, og hvor det ikke er godt å være. Ofte fører det også lett til videre forfall.

Estetisk kvalitet er ikke noe som kan tilføres et prosjekt bare på slutten av planleggings- og prosjekteringsfasen. For å oppnå kvalitet må en estetisk ide eller intensjon legges til grunn og gjennomsyre alle fasene i prosjektet. Estetisk gode byggverk bygger på en samlet ide som omfatter både prosjektets lokalisering, samspillet med omgivelsene og byggverkets egen utforming.

Arbeidet med å sikre estetisk kvalitet bør som regel ta utgangspunkt i en overordnet vurdering av eksisterende kvaliteter i omgivelsene. For å kunne avklare dette må en vurdere hvilke typiske og spesielle trekk som finnes på stedet, hvilke av disse trekkene det er viktig å ta vare på, hvilke negative visuelle trekk som finnes, og hvilke tiltak som bør prioriteres for å oppnå den utviklingen en ønsker. Der en har lyktes best, har det gjerne vært utarbeidet en stedsanalyse hvor en har klarlagt viktige verdier ved stedet som grunnlag for arbeidet framover. Det har også oftest vært brukt formingsfaglig kompetanse. Og det har vært drevet et aktivt oppfølgingsarbeid med gjennomføring av tiltak etter vedtatte planer.

I spørreundersøkelsen blant folk i tettsteder forut for Tettstedsprogrammet kom det fram at mange var lite fornøyde med den fysiske utformingen av tettstedene. De syntes stedene ofte var preget av "skjødesløshet" og tilfeldig utforming. Men mye har endret seg på dette området i løpet av de senere årene. I Tettstedsprogrammet har det vært mange tiltak hvor en har lagt vekt på styrking av estetisk kvalitet i nye prosjekt. Det har også vært en rekke oppryddingstiltak hvor en har tatt for seg større eller mindre deler av stedet og ryddet og rustet opp områder som var forfalt.

EKSEMPLER:

Visuell veileder - Tolga

I arbeidet med å utvikle Tolga sentrum har kommunen utarbeidet en visuell veileder ved hjelp av innleide arkitekter og landskapsarkitekter. Veilederen setter fokus på omgivelsene, og hvordan en ønsker at disse skal formes og utvikles. Alle kommunens husstander har fått sitt eget eksemplar. I løpet av planperioden har det vært bred lokal deltakelse, og en kontinuerlig oppfølging fra prosjektgruppen for stedsutvikling. Veilederen er et arbeidsredskap for kommunen, innbyggere, foreninger og næringsliv i arbeidet med å skape et attraktivt sentrum både for innbyggerne og for besøkende og turister. Veilederen er delt inn i 8 tema med forslag til ulike løsninger innen hvert tema. Den visuelle veilederen er et viktig supplement til reguleringsplaner, gjennom anbefalinger om fargebruk, materialvalg og utforming av bygg og offentlige plasser.

Blått lys i mørket - Steinkjer

Store deler av året er det mørkt i Steinkjer. Kommunen ønsket derfor å gjøre noe som kunne øke byens attraktivitet også etter mørkets frembrudd. Svaret ble en lysplan med det ambisiøse slagordet: "Folk skal glede seg til mørketiden". Riktig lyssetting skaper gode og spennende opplevelser i den mørke årstiden og gjør det tryggere å ferdes ute. I Steinkjer valgte man å bruke blått lys da det blå lyset "tenner drømmer i folks underbevissthet" og virker avstressende. Karakteristiske elementer, landemerker og bygninger i Steinkjer belyses for å fremkalle byens egenart. Samtidig bygger lyssettingen opp under byaksene og fungerer som retningsvisere for folk som skal orientere seg i byen. Lyspunktene skal bindes sammen med en egnet gatebelysning. Flere tiltak er fortsatt under planlegging, blant annet en skulptur ute på Rauskjæret i fjorden som skal ønske reisende velkommen til Steinkjer.

Opprustet skystasjon i nygammelt bygg - Åndalsnes

Åndalsnes skystasjon har en lang historie bak seg. Gjennom tettstedprosjektet får bygningen og området rundt nytt liv. Mange lokale aktører har samlet seg om ett felles mål: å skape et nytt og attraktivt knutepunkt i sentrum av Åndalsnes, tilrettelagt for alle. Der skal reisende få alt de trenger: informasjon, ruteopplysninger, oppbevaring av bagasje, publikumstoalett, reisegods, kioskvarer, turistinformasjon eller ventetomrom. I tillegg får man også rask og enkel tilgang til toget, bussene, drosjene, private bilene, cruisebåtene og gjestehavnen. Jernbaneområdet og stasjonsbygningen fra 1924 pusses nå opp og interiøret i bygget får en moderne ansiktsløftning. Et tilliggende og visuelt lite pent bygg fra 70-årene rives.

Gatemøbler med lokalt særpreg i moderne design - Inndyr

Da Gildeskål skulle utforme miljøgata i Inndyr, fant de inspirasjon i den gamle kulturen og naturen omkring: lokal stein fra Evjen og Tållådalen steinbrudd i nærdistriktet ble brukt som særpregede innslag i gatebelegget. Kommunen valgte også å utvikle egne gatemøbler, med motiver fra stedet i moderne og vakker design. Dyktige fagfolk var engasjert for å utvikle og utforme elementene, som ble produsert av en lokal bedrift. I hver ende av Miljøgata møtes du av høye "lysstrå" hvor en kan henge vimpler som fiskemerker på havet. Lysmastene langs gata gir assosiasjoner til mastene i de gamle fiskebåtene som lå her på vågen. Og i en revne i pullertene kan vi gjenkjenne sandflygene på Nordfugløya utenfor Inndyr. Alle de ulike elementene snakker et felles formspråk, som uttrykker stedets identitet.

Arealbruk og fortetting

Effektiv utnytting av arealene og riktig plassering av ulike virksomheter er viktige kjennetegn ved miljøvennlige og attraktive byer og tettsteder. Vi må derfor utvikle tettere byer og steder tilrettelagt for gange, sykkel og kollektivtransport og samtidig sørge for god tilgjengelighet og nærhet til service- og kulturtilbud og andre funksjoner. Gjennom planlegging må kommunene sikre grønnstruktur og kvalitet i utforming av bebyggelse, byrom og utemiljø, samt ta hensyn til landskap og verdifull eldre bebyggelse.

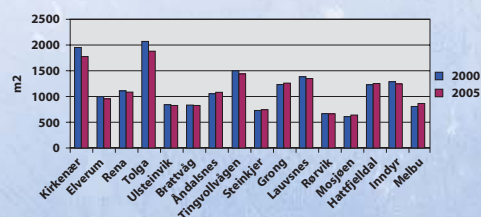
De fleste norske tettsteder er nokså utflytende og har ingen tydelig grense mellom tettbebyggelsen og de omkringliggende landbruks- og naturområder. Boliger, næringsområder, forretninger, skoler og andre institusjoner har ofte blitt lokalisert noe tilfeldig, gjerne i utkanten av tettstedet. Et slikt utbyggingsmønster krever store arealer og har ført til forholdsvis lange avstander mellom funksjonene, selv på mindre steder.

Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at tettstedsareal pr innbygger er ca 1300 m² i tettsteder med mindre enn 1000 innbyggere, ca 1000 m² i steder med mellom 1000 og 2000 innbyggere og ca 750 m² i steder med mellom 2000 og 20000 innbyggere. I de minste tettstedene er bare 50 % av arealet bebygd, dvs. benyttet til boliger med tilhørende tomt, næringsformål, veger osv. Dette viser at det er betydelige utbyggingsmuligheter innenfor tettstedene gjennom fortetting og omforming av dårlig utnyttede områder.

Tettstedene som deltar i programmet varierer betydelig i tetthet, se figur. Hver innbygger i Kirkenær og Tolga har ca 2000 m² tettstedsareal til disposisjon, mens innbyggerne i Mosjøen og Rørvik, som er de tettest bebygde stedene, har noe over 600 m² tettstedsareal hver. I løpet av programperioden har det skjedd en fortetting i 12 av de 16 tettstedene ved at tettstedsarealet pr innbygger har gått ned til tross for at folketallet har økt. Den største nedgangen har vært i Kirkenær og Tolga.

Flere av tettstedene har utarbeidet planer for fortetting og forbedring av de sentrale deler av tettstedet. Noen av kommunene, bl.a. Rørvik og Steinkjer, er også tydelige på at nye forretninger og kjøpesentre ikke skal lokaliseres utenfor sentrumsområdene. En del kommuner har kartlagt mulighetene for boligbygging innenfor tettstedet, spesielt for ungdom.

Arealbruk per innbygger i de kommunene som deltar i Tettstedsprogrammet 2000 og 2005

EKSEMPLER:

Bedre bruk av sentrumsarealene - Rørvik

Vikna kommune har en tydelig politikk på å utvikle sentrum i Rørvik. Ønsker om kjøpesenter-utbygging utenfor tettstedet er avvist. I stedet er et nytt kjøpesenter - Rørvik Torg - etablert midt i sentrum. Kjøpesenteret er koplet til kystbyens handlegate som er blitt kraftig opprustet de seneste årene. Like ved kjøpesenteret ligger et nyoppført kontorbygg som bl.a. rommer Telenor Mobil og som igjen er nabo til Norveg, det nye kystkultur-senteret. Til sammen er det investert over 150 mill. kr i de tre byggene, som alle ligger langs kanalen som fører inn til Berggårdspollen, den opprinnelige strandlinja i Rørvik. Som en byreperasjon er det flyttet brygger og oppført en ny brygge i en rekke på den andre siden av kanalen. Et annet eksempel på nye investeringer i sentrum er Rørvik rorbuer med ca 40 sengeplasser, som ble åpnet i 2005. Årlig bygges en god del nye boliger i Rørvik sentrum, bl.a. er det boliger på toppen av kjøpesenteret. En nylig vedtatt reguleringsplan for fortetting gir rom for ytterligere 100 tomter i sentrumsområdene.

Boliger og butikker til sentrum - Åndalsnes

Det såkalte "Kvartal 1" midt i sentrum har stått delvis ubebygd siden Åndalsnes ble utradert av tyske bombefly under 2. verdenskrig. Arbeidet med å bebygge området ble på nytt tatt opp igjen i 2003 som en del av Tettsteds-programmet i Rauma. Arbeidet ses også i sammenheng med planene om å bygge ut ny gågate i Åndalsnes sentrum. Kvartal 1 er et stort prosjekt med bygging av både sentrumsleiligheter, sentrumsbutikker, parkering og videreutvikling av sentrums-hotellet. Gårdeierne er i tett dialog med investor og en større dagligvarekjede om å opprette et senter-selskap som skal stå for utbyggingen av Kvartal 1. I tillegg er det god dialog mellom utbyggerne, kommunen og fylket om den videre planleggingen av senteret.

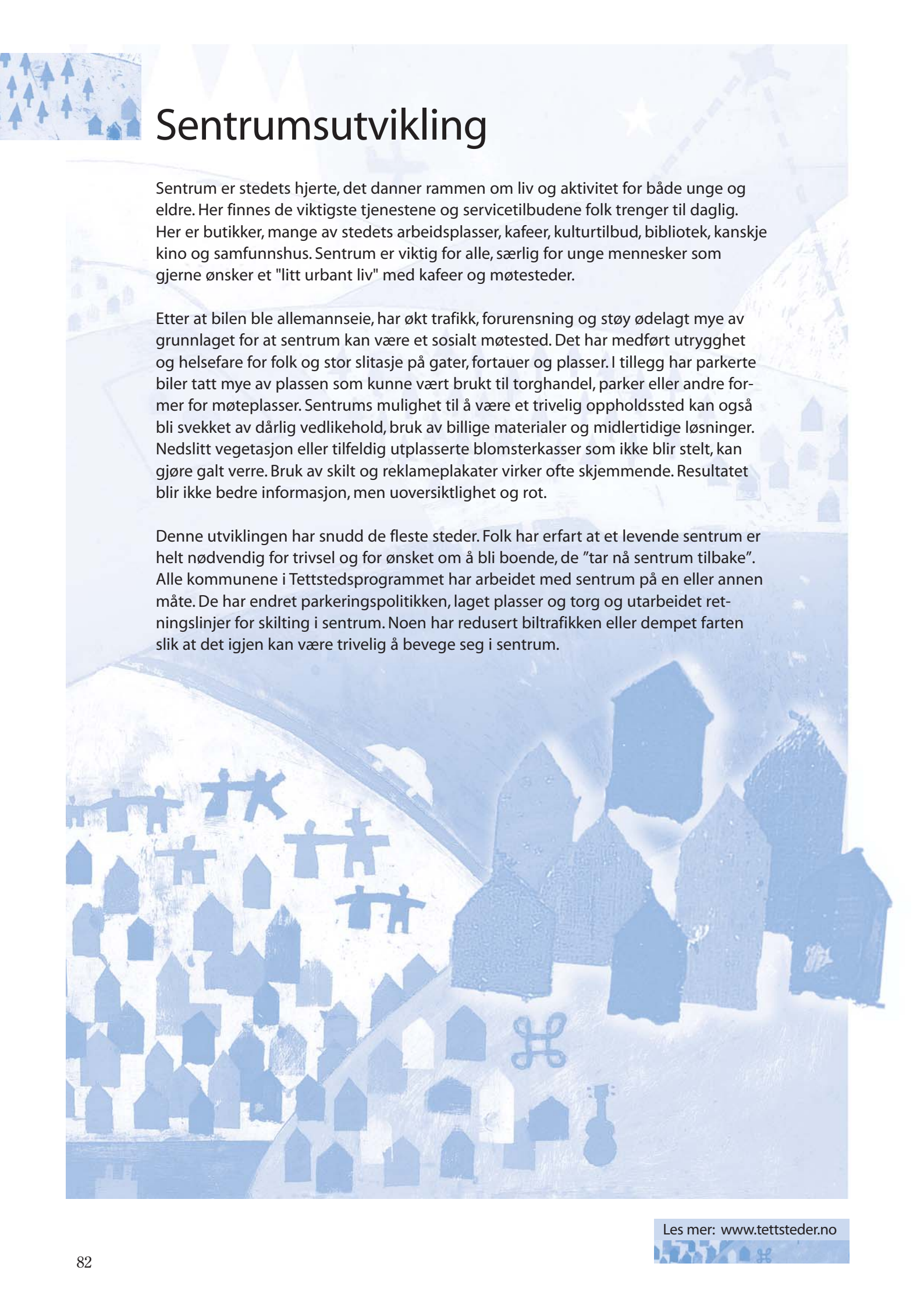
Flere ungdomsboliger i sentrum - Steinkjer

I Steinkjer er det som i mange andre småbyer og tettsteder mangel på boliger med lav inngangsbillett spesielt myntet på ungdom. Samtidig er det fremdeles bra med ledig plass både til grøntarealer og nye boliger. Derfor har kommunen prioritert "Boligsatsing for ungdom og innflyttere i sentrum" som et av tiltakene i Tettsteds-programmet. Kommunen har med støtte fra Husbanken fått utarbeidet en rapport som avdekker et potensial på inntil 320 nye boenheter for ungdommer i sentrumsområdene. Det er utarbeidet skisseforslag for 17 ulike boligprosjekter både ved nybygging (se kart) og ved ombygging av eksisterende bygninger. Arealene og bygningsmassen er hovedsaklig i kommunalt eie. Boligprosjektene har vært vurdert etter ulike kriterier som blant annet pris og nærhet til lekeplasser og uteområder og tilgang til parkering. Den endelige listen omfatter også ulike eierformer. Viktige delmål med rapporten er å gjøre det enklere å etablere seg i Steinkjer for ungdommer og tilflyttere, samt å utvikle et livskraftig sentrumsområde.

Fortetting i sentrum - Rena

Et av de mest sentrale områdene i Rena sentrum skal fortettes og gjøres mer attraktivt og levende. Området ligger like ved jernbanestasjonen og Åmot kirke og har stor betydning for stedets identitet og historiske arv. Det rommer hotell, forretninger og andre sentrumsfunksjoner. En del av bebyggelsen er verneverdig. I en nylig utarbeidet reguleringsplan er det søkt å finne en balansegang mellom å legge til rette for en utvikling av sentrumsfunksjoner, samtidig med at kvalitetene rundt det eksisterende hotellet, kirken og Tollef Kildes gate skal ivaretas. Planen gir plass for 30 nye leiligheter, utvidelsesmuligheter for eksisterende hotell og kjøpesenter samt nye kontorer og bevertningssted. En referansegruppe bestående av representanter fra kommunen, Forsvaret og de største grunneierne har fulgt planarbeidet.

The background of the page is a light blue, textured illustration of a town. It features numerous small, dark blue house silhoules, some with white roofs. There are also stylized trees and human figures. In the upper left corner, there is a small inset image showing a cluster of dark blue trees and houses. The overall style is simple and graphic.

Sentrumsutvikling

Sentrum er stedets hjerte, det danner rammen om liv og aktivitet for både unge og eldre. Her finnes de viktigste tjenestene og servicetilbudene folk trenger til daglig. Her er butikker, mange av stedets arbeidsplasser, kafeer, kulturtilbud, bibliotek, kanskje kino og samfunnshus. Sentrum er viktig for alle, særlig for unge mennesker som gjerne ønsker et "litt urbant liv" med kafeer og møtesteder.

Etter at bilen ble allemannseie, har økt trafikk, forurensning og støy ødelagt mye av grunnlaget for at sentrum kan være et sosialt møtested. Det har medført utrygghet og helsefare for folk og stor slitasje på gater, fortauer og plasser. I tillegg har parkerte biler tatt mye av plassen som kunne vært brukt til torghandel, parker eller andre former for møteplasser. Sentrums mulighet til å være et trivelig oppholdssted kan også bli svekket av dårlig vedlikehold, bruk av billige materialer og midlertidige løsninger. Nedslitt vegetasjon eller tilfeldig utplasserte blomsterkasser som ikke blir stelt, kan gjøre galt verre. Bruk av skilt og reklameplakater virker ofte skjemmende. Resultatet blir ikke bedre informasjon, men uoversiktlig og rot.

Denne utviklingen har snudd de fleste steder. Folk har erfart at et levende sentrum er helt nødvendig for trivsel og for ønsket om å bli boende, de "tar nå sentrum tilbake". Alle kommunene i Tettstedsprogrammet har arbeidet med sentrum på en eller annen måte. De har endret parkeringspolitikken, laget plasser og torg og utarbeidet retningslinjer for skilting i sentrum. Noen har redusert biltrafikken eller dempet farten slik at det igjen kan være trivelig å bevege seg i sentrum.

EKSEMPLER:

Blåfarge i sentrum - Grong

Grong erfarte det samme som mange andre steder: da riksveien ble lagt utenom stedet ble trafikken borte. Utfordringen ble å få en del av trafikken inn til sentrum igjen for en stopp. Fargebruk var et av flere forslag som skulle trekke folk til sentrum. Blåfargen er det forbigående først møter når de nærmer seg Grong. Lysstolper, rekkverk, skilt og to av bruene langs E-6 er malt blå. Dette ga målbare og positive resultater. Men grongningan ønsket flere besøkende, og en vakker fagverksbro på fylkesveien inn til sentrum ble derfor malt blå på dugnad. Broen er et strålende eksempel på ingeniørkunst fra første halvdel av forrige århundre. Når den nå blir lysstøttet blir den flott portal og signal om at "her -, inn til Grong skal du kjøre".

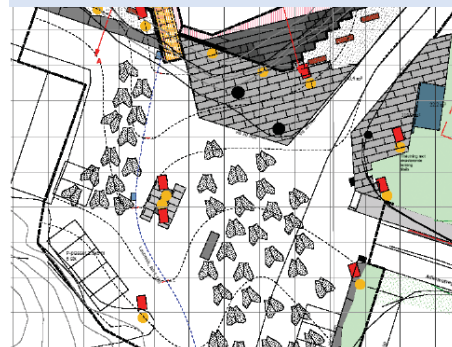
Klippfisktorget - Inndyr

Tørking av klippfisk var tidligere en av de viktigste næringene i Inndyr og av stor betydning for stedets historie. Dette ønsker innbyggerne nå å synliggjøre i den nye møteplassen som skal anlegges sentralt på stedet. Samtidig skal plassen gis et moderne inntrykk, slik at man binder sammen fortid og framtid. Granitt med klippfiskform skal legges ned i asfalten som en del av belegget. Plassen blir dermed også et kunstprosjekt som ivaretar både det funksjonelle og stedets identitet. Klippfisktorget skal være et brukstorg og et kommunikasjonssenter. Her blir buss-torg og plass til torgboder og næringsaktivitet. Trapper og brygger i stein, metall og tre gir god forbindelse med Inndyrsvågen, det definerte sentrum med litt høyere beliggenhet. Sjøen og vågen vil igjen bli satt i sentrum. Klippfisktorget kan bli et viktig varemerke for Inndyr.

Bypark til heder og verdighet - Mosjøen

For 100 år siden hadde Mosjøen en flott bypark. Opp gjennom årene har den blitt endret flere ganger og har også delvis forfalt. Restaurering av denne parken har derfor vært et hovedtiltak for kommunen. Forskjellige epoker av byparkens historie skal gjenskapes, slik at parken vil framstå som en levende historiebok. Dette er mulig fordi dokumentasjonen av parkens historie i planer, foto og skriftlige kilder er så god. Den eldste og renessanseinspirerte delen fra ca 1900 er et viktig og verdifullt kulturminne for hele landsdelen. Grusganger, trær, busker og stauder, basseng med springvann, plener, stakitter med sine porter blir derfor så langt det er mulig restaurert tilbake til opprinnelig utseende.

Den østre delen av parken omskapes til en bydelspark med tilbud til både barn og voksne ved at etterkrigsparken (1948) gjenskapes i det sørøstre hjørnet. En 2000 års park etableres i det nordøstre hjørnet. I tillegg vil paviljongen fra 1938 bevares og på et vis binde parkens øvrige elementer sammen. Den reetablerte Foreningen til Mosjøens forskjønnelse både "selger" trær til planting i byparken og spleisebrød for å bidra til finansieringen. De nærmer seg nå målet med å få solgt alle de 162 trærne. Ferdig restaurert vil parken fremstå som en bruks- og prydpark for både nærmiljø og tilreisende.

Biler ut av sentrum og trivselsgate - Ulsteinvik

I Ulsteinvik har kommunen initiert et prosjekt for å bedre organiseringen av parkering og bilbruk i sentrum, ivareta hensynet til myke trafikanter og samtidig bedre den interne kommunikasjonen. Prosjektet tar utgangspunkt i problemstillingene rundt biltrafikk, bilbruk og parkeringsvaner. Tiltaket, som startet med tittelen 'Bilen ut av sentrum', har etter hvert dreid mer i retning av ulike trafikktiltak. Ulsteinvik står nå overfor store utfordringer mht. omfattende utbyggingsplaner for sentrum, noe som vil påvirke prosjektet. Kommunen ønsker gjennom Tettstedsprogrammet å utfordre busselskap, drosjer, forretningsdrivende og brukere å få til en god trafikk-sikkerhetsplan for området.

En trivselsgate fra Rådhuset til Posten har vært et av de største og viktigste tiltakene i regi av Tettstedsprogrammet. En anbefalt materialstandard for trivselsgaten vil danne norm for hele sentrumsutviklingen framover. Næringsdrivende mener dette tiltaket vil styrke sentrum som handels- og servicesenter i regionen. Etter en første fase med prosessarbeid inn mot grunneiere og politikere, er det nå klart for detaljplaner, reguleringsarbeid og oppstart på etappevis utbygging. Arbeidet er organisert som et samarbeid mellom kommunen, interessegrupper, brukere og interesserte nærings- og fagmiljøer.

Idédugnad om Rena sentrum - Rena

I 1998 gikk Rena Kartongfabrikk konkurs. Etter nesten 100 år som industriområde ble det nå mulig å åpne Rena sentrum for blandet sentrumsbebyggelse mot syd og mot Glomma. Det har vært drevet et aktivt stedsutviklingsarbeid for Rena sentrum i mange år. Blant de mest synlige resultatene er fortetting gjennom kjøpesenterutvikling og flere boliger i sentrum, samt utvikling av torgområdet i tilknytning til nytt kulturhus. Det er også etablert offentlige flerbruks-parkeringsplasser og ny skyssstasjon. I forbindelse med kommuneplanprosessen ble det avholdt en idédugnad om videreutvikling av Rena. Målet var å finne alternative hovedgrep for den videre utvikling av stedet. Dyktige fagfolk satt sammen med grunneiere, Renas næringsliv og politikere i et 2-dagers intenst arbeidsseminar.

Gatebruksplan gir høyere kvalitet - Elverum

Gatebruksplanen er et viktig verktøy i utviklingen av sentrumsområdet. Flere nye kvartaler skal opparbeides og gatebruksplanen vil sikre kvaliteten og en enhetlig utforming av det offentlige gaterommet knyttet til flere store nye prosjekt i Elverum. Planen viser detaljløsninger for (Embedded image moved to file: pic00041.pcx) stor grad innarbeidet i sluttproduktet. Planen viser detaljløsninger for gateutforming, gateparkering og kjøremønster, samt prinsipper for belegg på fortau og i veibanen, beplantning, belysning og møblering av gaterommet. Planen omfatter også forslag til materialbruk i kjørefelt og på fortau, samt forslag til enhetlig belysning, utemøbler og beplantning. Gjennom høringsrunden har det vært stort engasjement blant barn og unge, politikere, næringsliv og befolkning. Innkomne innspill er i stor grad innarbeidet i sluttproduktet. Gatebruksplanen er et viktig verktøy i utviklingen av sentrumsområdet.

Grønn planlegging

Grønne områder i og rundt tettstedene er svært viktige for folks trivsel og helse. De åpner for lek og fysisk utfoldelse, rekreasjon, gode opplevelser og møter med andre mennesker. Naturen er også viktig som landskapsformende element og gir rammer for identiteten og den estetiske opplevelsen av det enkelte tettsted, både utenfra og innenfra.

De fleste tettsteder i Norge kjennetegnes av gode friluftsområder i kort avstand fra folks boliger. Det gjør det lett for folk å kunne drive friluftsliv jevnlig. Dessverre blir det i for liten grad lagt praktisk til rette for kontakt mellom bebyggelsen og friluftsarealene. Tettstedene har gjerne en langt mer spredt bygningsstruktur enn byene. Ofte mangler de felles uterommene, de parkmessig bearbejdede grøntområdene og forbindelsen mellom bebyggelsen og de ubebygde områdene omkring. En spørreundersøkelse blant folk i tettstedene i forkant av programmet viste misnøye med for få og dårlige grøntarealer og parker.

Selv om tettstedene ofte "har natur nok", er det altså viktig å utvikle og bevisst legge til rette for bruk av naturen også her. Det er fullt mulig å utnytte etterspørselen etter naturopplevelser i nærmiljøet i større grad enn hva som er tilfelle i dag.

Grønn planlegging har vært et populært tema i Tettstedsprogrammet. En mengde små og store prosjekter har sett dagens lys i løpet av programperioden. De fleste prosjektene har vært mindre, avgrensede tiltak, som for eksempel å rydde gamle stier, beplante og forskjønne et område, ruste opp gamle parker eller anlegge nye, og utbedre skolens uteområder. Mange kommuner har også vært opptatt av å rydde opp og bedre tilgjengeligheten til friluftsarealer, gamle havneområder og "blå" områder som bekker, elver, vann og sjø. På noen steder har kommunen jobbet mer systematisk med grønn planlegging.

EKSEMPLER:

Ungdommen fikk sin park – Inndyr

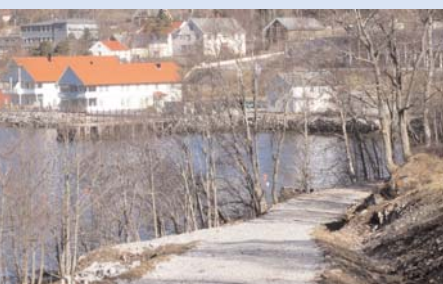
De unge i Inndyr sa klart ifra at de ønsket seg en park i kommunesenteret. Den skulle være pen, ligge sentralt plassert og være en møteplass mellom gammel og ung. Den en gang så vakre hagen på hovedgården til søstrene Ellingsen ble løsningen. Hagen var nå i kommunens eie, men området var overgrodd, vannstelt og tjente eieren til liten ære. I dag ligger parken der ferdig, til glede for liten og stor, vakkert beplantet i henhold til den opprinnelige hagen. Her er bord og benker, stier, sandvolleyball-bane og en liten dam med trebru over. De unge har selv mye av æren for resultatet: parken var deres idé, og det var elevene ved skolen som fikk ansvaret for å rydde området og bistå med beplantning.

Allé gir grønn glede og tilhørighet - Melbu

Melbus viktigste kjennemerke er en vakker asal-allé. Alléen ble plantet for vel 70 år siden langs veien fra sentrum og opp til bekken nedenfor Melbu Hovedgård. Siden 1995 har foreningen "Alléens venner" påtatt seg ansvaret for å restaurere alléen. I 1996 ble det avholdt et seminar hvor blant annet en treeksperter og Riksantikvaren deltok, og det ble foretatt beskæringer og en viss utskifting av gamle trær, samt innramming av trærne med rabatter for å gi røttene pusterom. Alléens venner har hatt mange møter med gård- og grunneiere langs alléen for å bli enige om gode løsninger for avkjøring til eiendommene m.m. Alléen har ved flere anledninger vært forsøkt fjernet, men venneforeningen har gjennom sitt engasjement og holdningsskapende arbeid klart å bevare den. Gjennom Tettstedsprogrammet ble det ny giv i arbeidet. Nå er det bred enighet blant innbyggerne om at alléen er en viktig del av Melbus identitet og historie, og planer om å forlenge alléen helt ned til Torget er på trap-pene..

Gangvei knytter fortid og framtid sammen – Tingvollvågen

Helt siden 1983 har det vært regulert til gangvei ved sjøen rundt Tingvollvågen. Tanken bak var å legge til rette for en bilfri adkomst til skolene for mange av barna på strekningen, samt at dette også skulle bli en attraktiv turvei for befolkningen både i og utenfor sentrum. Da det gamle tingstedet på kirketunet ved Tingvoll kirke ble valgt til Tusenårssted i kommunen, ble planene om gangveien hentet fram igjen. Turstien fikk nå en ny dimensjon: å knytte fortid og framtid sammen - det gamle og det nye tingstedet. Da kommunen i tillegg fikk positiv respons på sin søknad om trafiksikkerhetsmidler, var det endelig klart for å gå i gang. Våren 2005 ble arbeidet avsluttet. Gangveien ble en stor suksess og brukes nå flittig av tingvollgjeldingene.

Kippermoen idrettspark - Mosjøen

Kippermoen Idrettspark i Mosjøen er blant landets ypperste idrettsparker. Svært sentrumsnært ligger idrettsparken med godt opparbeidede idrettsanlegg og store grønne områder. I tilknytning til idrettsparken ligger ungdomsskole og videregående skole. Idrettssenteret i hjertet av idrettsparken syder av liv. Det store arealet ble avsatt til idrettsformål for mer enn 60 år siden. I dag er det opparbeidet med gressbaner, kunstgressbane, friidrettsstadion, tennisbaner, svømmehall, idrettshall, fotballhall og egen vinterpark for barn og unge. I tillegg er det opparbeidet lysløype med adkomst til nærturområdene i Mosåsen.

Nærturområdet "Den grønne rammen" - Mosjøen

"Den grønne rammen" som går rundt Mosjøen sentrum gir mulighet for å kombinere friluftsliv og mosjon med kultur. Ideen med å utvikle byturområdet "den grønne rammen" ble til på grunn av en politisk interesse for å utvikle turområder sentralt i kommunen, og framstår i dag med gang- og sykkelveier som et meget brukt mosjonsområde for byens innbyggere. Ikke minst har innbyggere som etter hvert er blitt skrøpelige til beins, og funksjonshemmede, stor glede av mosjonsstiene. Det er for øvrig i ferd med å utvikle seg en slags lokal "gåkultur" på tvers av generasjoner. På fine dager er småbarnsfamilier der med unger lekende langs elvebreddene. Og ungdomsgrupper, eldre og funksjonshemmede ses ofte langs "Den grønne rammen". I tillegg kommer joggerne som stadig er å se i "rammen".

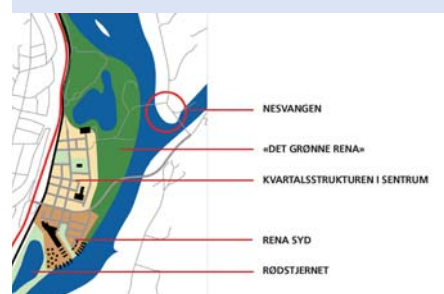
Gangstiene er så sentrumsnære at mange nyter en tur langs "rammen" til også å gå en tur innom byparken (se eget eks.) som er i ferd med å bli en historisk perle, og/eller gjennom en eller flere av sentrumsområdets beplantede gater. "Den grønne rammen" er også tilpasset rullestolbrukere. "Den grønne rammen" binder flere turområder sammen slik at også de noe mer aktive mosjonistene kan få sine behov oppfylt. I framtiden skal det utvikles fiskeplasser langs "den grønne rammen" både ved Skjerva og Vefsna, slik at de som ønsker det kan slenge fiskestangen over skulderen under dagens sentrumstrim.

Toljefossen - Tolga

Området Toljefossen er et grøntområde midt i Tolga sentrum. Som navnet tilsier er det fossen som er hovedelementet, og Tolga kommune er nå i ferd med å bygge opp en park rundt denne. Toljefossen er kulturhistorisk viktig for Tolga, siden fossekraften la grunnlaget for Tolga som sted. Det jobbes med å gjøre området mer tilgjengelig gjennom vegetasjonspleie og opprustning av kulturminner. Vegetasjonen i området har i lang tid fått vokse vilt, og det er derfor satt i gang en trinnvis opprensning. Toljefossen skal bli en grønn kile som strekker seg fram til riksveien som går gjennom sentrum. I tillegg ønsker kommunen at området skal framstå som en attraksjon, gjennom sin frodighet i vegetasjon og vannkraft og spenstighet i skulpturer og kulturminner.

Det grønne Rena – en plan for framtiden - Rena

Planområdet omfatter natur- og parkområder mellom Rena sentrum og Glomma fra RV 215 i sør til Prestgården i nord. Grøntområdene fungerer i dag som nærrekreasjonsområde for sentrum og som et populært turområde for Renas innbyggere. Utvikling av det grønne Rena må sees i sammenheng med tettstedsutvikling på Rena forøvrig. For å fortsette den positive utviklingen som har pågått i mange år, er det nødvendig at kommunen holder fast ved viktige prinsipper for utvikling av de ulike delområdene i tettstedet. Gjennom de siste årenes planprosesser har det vært stor grad av enighet om hovedtrekkene. En vellykket utvikling av "Det grønne Rena" bør bygge opp under og forsterke delområdenes forskjellige karakter. Området har stor historisk dybde og flere kulturminner av stor verdi. Badeplassen ved Prestsjøen ligger praktfullt til og har stort potensial som aktivitetsområde.

The background of the page is a light blue illustration. It features a large, dark blue silhouette of a person with arms outstretched, standing on a hill. Below this figure, there is a cluster of small, dark blue house silhoules. To the left of the houses, there are several small, dark blue tree silhoules. In the bottom right corner, there are small icons of a knot and a violin. The overall style is simple and graphic.

Næringsliv og lokale ressurser

Utnytting av lokale ressurser og lokale fortrinn er viktige forutsetninger for å utvikle næringsliv og aktiviteter i tettstedene. Lokale råstoffressurser, naturverdier, kulturlandskap, kulturminner og stedets historie, håndverks- og mattradisjoner og andre lokale forhold kan være utgangspunkt for næringsutvikling og ny virksomhet på stedet. Men det må også finnes menneskelige ressurser med pågangsmot, kreativitet og vilje til samarbeid for å finne og realisere nye løsninger. Tilgang på kapital er også en forutsetning for å kunne gjennomføre idéene, og ofte er det nødvendig med spleiselag.

I Tettstedsprogrammet er det mange eksempler på hvordan kommunene i samarbeid med andre offentlige organer, med næringslivet og innbyggerne generelt har klart å utvikle nye produkter og tilbud som fører til verdiskaping, sysselsetting og positiv virkning for stedet. I noen tettsteder er det etablert partnerskap mellom flere aktører for å løse en aktuell oppgave, men det er også eksempler på mer langsiktig forpliktende samarbeid.

EKSEMPLER:

Miljøgate la grunnlag for lokal næringsutvikling - Inn dyr

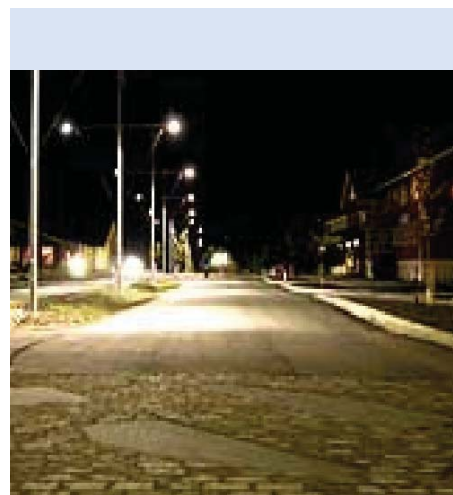
Miljøgateprosjektet i Inn dyr har hatt som mål å trafikkisikre og oppgradere riksveien gjennom sentrum. Prosjektet har gitt grunnlaget for nyskapende og spennende næringsvirksomhet ved at gatemøblene og gatebelysningen og mesteparten av belegningssteinen er produsert av lokale firmaer. I samarbeid med arkitekten bak prosjektet har Evjen Granittbrudd AS utviklet en ny og billigere måte å hente ut stein på. Steinen ble bearbeidet mindre og fikk mer ujevne kanter enn importert stein, men kan konkurrere prismessig med stein fra Østen. Firmaet har fått flere leveranser i kjølvannet av miljøgateprosjektet. Gatemøblene og -belysningen er produsert av Inn dyr Marina som har verksted for reparasjon av båtmotorer. De tok i bruk produksjonsutstyret for å lage utendørsmøbler, «maritime» lysmaster og «lyspullerter». Alle detaljene og elementene er spesielt designet og utformet til dette prosjektet med lokale natur- og kulturelementer som inspirasjonskilde. Resultatet har blitt så bra at de nå vurderer å sette prototypene til "Kystmøbler i Nord" i ordinær produksjon.

Ny næringshage blomstrer - Åndalsnes

Flere bedrifter og arbeidsplasser i Åndalsnes sentrum har vært et viktig satsingsområde for Tettstedprosjektet i Rauma. Det vil gi mer aktivitet, flere mennesker og gjøre sentrum mer attraktivt. Det viktigste prosjektet har vært Rauma Næringshage. Våren 2005 var samtlige 14 kontorer utleid og tilbudet ytterligere utbygd med fem nye kontorer. Næringshagen er samlingspunkt og utviklingsmiljø for småbedrifter og enkeltperson-foretak, som ellers ville ha blitt sittende mer isolerte på "kjeller og loft" rundt om i kommunen. Bedriftene som flytter sammen kan lettere samarbeide om oppgaver og oppdrag som de hver for seg er for små til å kunne påta seg. Tanken er at næringshagen skal være en magnet for å tiltrekke nye kompetanse-bedrifter til kommunen. Næringshagen er med i nettverket av inkubatorer hvor Kunnskaps-parken i Molde har en nøkkelrolle i samarbeid med flere næringshager i Møre og Romsdal og Ålesund Kunnskapspark. Både kommunen, lokalt næringsliv og regionale og nasjonale aktører er inne på eiersiden. Parallelt med dette er det etablert et frittstående utviklingsselskap i Rauma, "Nordveggen". Utviklingsselskapet og næringshagen vil til sammen kunne bli en utviklingsmotor i Rauma og indre Romsdal. Tettstedsprosjektet og utviklingsselskapet er slått sammen til felles sak i Rauma kommune, med egen prosjektleder og felles styringsgruppe og arbeidsutvalg.

Nye skilt til gamle skatter - Steinkjer

Sentrale kulturminner og bygg i Steinkjer skal få en enhetlig skilting. Ideen har sitt utspring i kulturplanen for Steinkjer kommunen og skal blant annet bidra til å bevisstgjøre egne innbyggere og turister om de kulturelle verdiene i Steinkjer. Skiltprogrammet er utviklet i samarbeid med Steinkjer kommune og Foreningen Gamle Steinkjer, som står ansvarlig for tekst og bilder. Skiltene er utviklet og produsert av Fabel Form og Steinkjer Mekaniske etter modell fra eksisterende skilt i Egge-området. Utviklingskostnadene er finansiert med midler fra Riksantikvaren og tilskudd fra Steinkjer kommunes Husfond. Hvert skilt har en kostnad på ca. 12 000 kr. Ambisjonsnivået er å få satt opp 25 skilt i byen.

EKSEMPLER:

Profilering av lokal mat - Hattfjelldal

I Hattfjelldal finnes lokale småskalaprodusenter og små serveringssteder som vil satse på lokale råvarer og mattradisjoner. Kommunen har inngått en samarbeidsavtale med Fylkesmannen i Nordland og Innovasjon Norge i prosjektet Matopplevelser i Nord. Prosjektets mål er å utvikle levedyktige småskala matbedrifter i Nordland. Det er gjennomført flere kurs i småskala matproduksjon. Deltakere har bl.a. vært serveringsbedrifter, lokale produsenter av reinkjøtt og gårdsbruk som tar imot overnattingsgjester og byr på lokale matretter. Gjennom nettverket får produsenter og serveringsbedrifter muligheter til å drøfte hvilke produkter som kan være aktuelt å utvikle og satse på. En av deltakerne har vært Børgesfjell vertshus i Hattfjelldal sentrum. Vertshuset åpnet i 2004 i et tidligere hotell som har vært stengt i en del år. Bedriften er med i en designprosess sammen med andre lokale matprodusenter og matsteder med støtte fra tettstedsprogrammet, kommunen og fra Innovasjon Norges satsing på bruk av design. Målet er økt fokus på lokal mat og lokale opplevelser samt å utarbeide en lokal profil på lokale produkter.

Brygge til glede for mange - Tingvollvågen

I mars 2004 åpnet Tingvoll brygge med hotell, spisested, konferansesenter og kino på det gamle kaiområdet sentralt i Tingvollvågen. Dette tilbudet har gjort hverdagen enklere for mange - ikke minst for næringslivet selv, og kommunen som ofte har måttet bruke mye tid og planlegging på avvikling av møter og konferanser. Også ungdom setter pris på tilbudet - i en spørreundersøkelse kom det fram at kino var det tilbudet de unge på stedet savnet mest. Kommunen har også fått en merkbar økning i turister som besøker området. Anlegget er et samarbeid mellom Tingvoll kommune, lokalt næringsliv og en utenbygds investor. Det har en total kostnad på 14,5 mill. kroner som er finansiert med privat kapital og lånefinansiering samt kommunalt tilskudd og lån.

Partnerskap i sentrum - Rørvik

Det lokale næringslivet deltar aktivt i et partnerskap for å utvikle Rørvik sentrum til et mer attraktivt handels- og opplevelsesområde. Vikna Næringsforening, Kystmuseet i Nord-Trøndelag, Telenor, Rørvik Torg, Coop Rørvik og Kjøpmannsgruppen har sammen med Vikna kommune og Nord-Trøndelag fylkeskommune forpliktet seg til å samarbeide om en utviklingspakke verd over 6 millioner kroner fram til utgangen av 2006. Av partnerskapsavtalen framgår det at finansieringen av sentrumsutviklingsprosjektene skal fordeles med 20 prosent på næringslivet, 50 prosent på kommunen og 30 prosent på fylkeskommunen. Blant tiltakene inngår opprusting av kanalen inn til Berggårdspollen i sentrum, gjøre ferdig opprustingen av Torget og havneparken samt oppjustere gater og plasser og i tillegg en rekke belysningsprosjekter. Flere av disse tiltakene er allerede igangsatt.

Universell utforming

Full deltakelse og likestilling på alle områder har gradvis utviklet seg som et mål i samfunnsplanleggingen. Tilgjengelighet for alle, eller universell utforming, er en del av denne utviklingen. I begrepet ligger ganske enkelt at man skal ta hensyn til at alle mennesker skal kunne bruke de samme løsninger på en likestilt måte. Utforming av bygninger, utemiljø, produkter og tjenester skal ikke stigmatisere eller medføre ulemper for noen brukergrupper, men være like gode for alle.

Tankegangen om universell utforming virker nå så selvfølgelig at det er vanskelig å forestille seg at det ikke alltid har vært slik, men når vi ser hvordan byer og tettsteder er utformet, forstår vi at dette sjelden har blitt vektlagt tidligere. Endringen startet med tilgjengelighet for rullestolbrukere, men mange andre organisasjoner meldte seg straks på, både hørsels- og synshemmedes foreninger og flere andre. Så ble temaet utvidet til å bli tilgjengelighet for alle, uavhengig av fysisk og psykisk utrustning. Et meget viktig prinsipp er at alle brukergrupper skal trekkes med i planleggingen tidlig i prosessen.

I Tettstedsprogrammet kom universell utforming inn som et satsningsområde med egne tilskuddsmidler i 2003. Da hadde allerede flere av kommunene vært oppmerksomme på problemstillingene, slik at prinsippene for universell utforming var integrert i mange av prosjektene. Likevel har mange kommuner fått økt bevissthet om universell utforming og gjennomført synlige tiltak.

EKSEMPLER:

Sports- og fritidspark for alle - Grong

Sports- og fritidsparken i Grong sentrum skal tilrettelegges for mennesker i alle aldre, uansett funksjonsnivå. Parken ligger sentralt mellom Grong videregående skole, helse- og omsorgssenteret, idrettshallen og andre sentrumsfunksjoner. Her skal det være et godt tilbud til dem som driver organisert og individuell idrett, men i minst like stor grad et tilbud til folk flest som ønsker rekreasjon og allsidig aktivitet. Midt i parken blir det anlagt en møteplass med variert oppholdsareal og god tilgjengelighet, nesten uansett fysiske forutsetninger.

I parken planlegges det også et hovednettverk av stier. Landskapsarkitekten som har hatt ansvaret for både stiene og møteplassen, har lagt spesiell vekt på universell utforming under planlegging og tilrettelegging. Ingen av stiene har sterkere stigning enn 1:12 over kortere strekninger og er dermed tilgjengelige for rullestolbrukere og barnevogn. Dette lar seg stort sett løse enkelt, men krever spesiell tilrettelegging noen steder.

I prosessen fram mot endelig resultat, har det vært flere åpne møter der man har prøvd å få inn så mange synspunkter og ideer som mulig fra både unge, eldre og andre. Parken skal blant annet kunne nyttes av fysioterapitjenesten, rehabiliteringsavdelingen og innby beboerne i trygdeleilighetene til å bruke området. Omsorgsboligene har førsteklasses utsikt til kunstgressbanen og det som foregår på området. Videre vil Grong videregående skole ha mye nytte av plassen for sine elever, spesielt for idrettslinjen.

Bedret tilgjengelighet ut til Skjæret - Lauvsnes

Skjæret har lenge vært et populært utfartssted og turmål for mange av kommunens innbyggerne. Men det har ikke vært så lett for alle å ta seg fram på den dårlige veien. Kommunen ønsket derfor å bedre tilgjengeligheten for flere brukergrupper. Veien ut dit er nå rustet opp og tilrettelagt for rullestolbrukere og barnevogner. Mange flatangeringer vet å sette pris på den nyoverholte veien til Skjæret. Stein har vært en gjenganger i materialvalget både i dette og flere andre prosjekter i Tettstedsprogrammet. Prosjektlederen mener det passer godt inn i omgivelsene og er et rimelig alternativ. Samarbeidet mellom mange parter, frivillige og ikke minst grunneiere, har gått bra i Flatanger og gjort det mulig å gjennomføre prosjekter med små midler.

Blind gutt ordner snakkende skilt - Kirkenær

Snakkende skilt skal føre blinde og svaksynte på rett vei i Grue. Ved hjelp av ny teknologi ønsker kommunen å legge til rette for at flere lettere og tryggere kan bevege seg i det offentlige rom. Skiltene gjør det enklere å ferdes i trafikken ved at den gir brukeren som nærmer seg et kryss informasjon om omgivelsene: hvor langt fram det er til stedet og hvor personen befinner seg. I alt skal det settes opp snakkende skilt ved åtte veikryss. Skiltprosjektet kom som følge av en henvendelse til kommunen fra en blind gutt på stedet. Han hadde et sterkt ønske om å gå alene til skolen men turte ikke på grunn av trafikkfarlig vei og dårlig tilgjengelighet.

Universell utforming i sentrum - Steinkjer

Prosjektet "Universell utforming av Steinkjer Sentrum" er en del av en stor satsing i kommunen for å gjøre byen til et attraktivt bosted for nye generasjoner. Den første delen av prosjektet kartlegger hva som må gjøres for å oppnå god tilgjengelighet for alle i byen. På utvalgte gangveier og fortausområder ble det foretatt en omfattende registrering av hindre for god tilgjengelighet. Registreringene omfatter strekningene til og fra alle de store boområdene rundt sentrum og et nettverk av gangforbindelser i sentrumssonen. Ut fra registreringene ble det laget en prioritert liste over hvilke tiltak det er aktuelt å gjennomføre, og et anslag over hva dette vil koste.

Arbeidet med tilrettelegging ble konkretisert gjennom et utvalgt eksempelområde i sentrum. Situasjonen i området ved jernbanestasjonen og Rådhuset ble analysert for å se om dagens forbindelseslinjer er tydelige og lesbare, og om det er lett å orientere seg fra jernbanestasjonen i forhold til viktige arbeidsplasser, serviceinstitusjoner og forretningsområdene på Sørsileiret. Det ble vist hvordan man kan utvikle nye, gode sammenhenger, og skissert konkrete løsninger for hvordan dette kan oppnås. Forslagene er presentert med til dels detaljerte illustrasjoner for å konkretisere hvordan forslaget ivaretar god tilgjengelighet.

Den andre delen av prosjektet er et innspill til arbeidet med planlegging og opparbeidelse av det nye Steinkjer Torg som pågår. Forprosjektet for torget ble vurdert, og det ble laget en liste over viktige momenter for å ivareta kravene til universell utforming i det videre arbeidet med planlegging og opparbeidelse av torget.

Lett adkomst til stranden for badeengler - Rørvik

Sentralt i Rørvik sentrum er det en poll med en liten strand. Etter kvalitetssikring av vannkvaliteten i 2003, har kommunen arbeidet med tilrettelegging av stranda gjennom blant annet utskifting av sand og bedre adkomst. Rådet for funksjonshemmede satte tidlig i 2005 opp de 10 viktigste tilgjengelighetsprosjektene i Rørvik. God tilgang til sjø for alle var det tiltaket Rådet prioriterte høyest. Pollenprosjektet ble derfor viktig som rekreasjonsområde for folk flest. En promenadevei rundt Pollen og kanalen ut til fjorden er nå fullført og gir personer med bevegelsesproblemer tilgjengelighet til sjøen. Området er også nært tilknyttet torget i Rørvik, der det blant annet skal være torghandel, utescene og skateboardanlegg. På den måten bidrar badeplassen til å gi området en møteplass for folk i alle aldre.

Gapahuk - Hattfjelldal

Ved småskolen i Hattfjelldal er man i gang med å tilrettelegge for uteliv nær skolen. Det har vært arbeidet mye med tilrettelegging av turstier og gapahuker ute i terrenget, men tilgjengelighet for alle vil ikke alltid være mulig å gjennomføre. Derfor skal nå en gapahuk tilrettelagt for funksjonshemmede settes opp inne på skolens område på dugnad av foreldrene ved skolen. Håpet er at gapahuken vil stimulere alle elevene til uteaktiviteter i all slags vær, både i skoletiden og ved arrangement i tilknytning til skolen. Gapahuken vil stå forholdsvis nær øvrige uteanlegg som lysløypa, akebakken og skiskytteranlegget. En lokal produsent av lafteprodukter har gjort byggverket klart for oppsetting. Prosjektmidler for universell utforming og bedre tilgjengelighet i kommunene har gjort det mulig å realisere prosjektet, sammen med innsats fra ivrige foreldre.

Miljøvennlig transport

Med lange avstander og forholdsvis dårlig utbygd kollektivtilbud er privatbilen et viktig transportmiddel i distriktene. Samtidig har den økte bilbruken hatt store konsekvenser for utformingen av og kvaliteten på norske tettsteder. Bilen tar plass og stiller andre krav til utforming av gater og veier enn fotgjengere og syklist, som mange steder har fått dårlige vilkår. Å kunne bevege seg trygt utendørs i hyggelige omgivelser betyr mye for folks trivsel.

I undersøkelsen som ble foretatt i tettstedene i forkant av programmet, svarte 69 % at trafiksikkerheten for gående og syklende var for dårlig og 52 % at høye hastigheter og råkjøring var et problem. Sentrum i tettstedene byr på de største utfordringene. På større steder kan gågater være løsningen, på mindre steder miljøgater med brede fortau og fleksible parkeringsløsninger. Erfaringer viser at høyt ambisjonsnivå og vellykket gjennomføring av miljøgateprosjekter både gir trafiksikkerhetsgevinster og en betydelig stedsutviklingseffekt gjennom påvirkning av holdninger og positiv utvikling av andre prosjekter på stedet. Det meldes også om "stoppeffekt" og økt handel. Etablering av miljøgater har enkelte steder vært så vellykket at planer om omkjøringsvei er lagt på is.

Mange kommuner i programmet har satset på miljøgater og iverksatt også andre tiltak for å bedre forholdene for de myke trafikantene. Mange steder har funnet kreative løsninger som gjør at bilen får tilstrekkelig plass og at fotgjengere kan bevege seg trygt. Noen kommuner har også gjort forsøk på å forbedre kollektivtrafikktilbudet, spesielt for ungdom.

EKSEMPLER:

Gangbru over Pollen - Rørvik

Med bygging av kystkultursenteret Norge og Telenors Søsterskipet kom idéen om en bro over kanalen som skiller de to bygningene fra brygge- og industriområdene på vestsiden. Hovedmålet med prosjektet var først og fremst å knytte museets bryggerekke nærmere Norge slik at de i størst mulig grad oppfattes som en enhet. I tillegg ga broprosjektet bedre tilgang på parkeringsplasser på vestsiden av kanalen. Og sist, men ikke minst, er broen i seg selv blitt et attraktivt miljøelement som mange nå inkluderer i sine byvandring. Broen er utført nærmest som en rekonstruksjon av en gammel bro som førte ut til Lysholmen, det stedet hvor viknaværingene fikk produsert sin første strøm. Broen er oppført av Kystmuseets håndverkere.

Bestillingsrute styrker kollektivtilbudet - Brattvåg

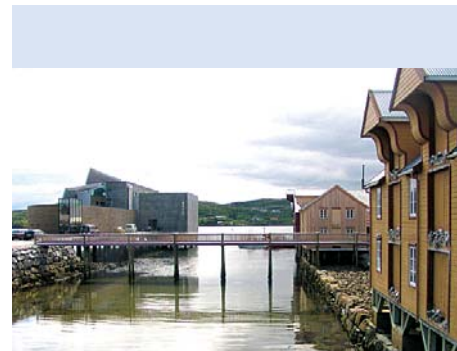
Fra våren 2005 går Bestillingsruta inn i sitt tredje år. Hensikten er å tilby et best mulig kollektivtransporttilbud i distriktene for dem som av ulike grunner ikke kan bruke bil, for eksempel mange unge og gamle. Dette skulle gjøres til lavest mulig kostnad gjennom bedre organisering av det eksisterende tilbudet. Transporten skjer med busser og drosjebiler, til vanlige busstakster og rabatter. Erfaringene med ruta er at den blir mye brukt fra grendene og inn til tettstedene, men i mindre grad den motsatte veien. Fase 1 i arbeidet omfattet registrering og kartlegging av behov der brukerinteresser, kommunen, trygdekontoret og fylkeskommunen var involvert. I fase 2 ble det nye kollektivtilbudet planlagt og etablert. Buss-selskap og drosjenæringen var naturlig nok aktivt med i arbeidet.

Riksvei 20 - miljøgate gjennom sentrum - Kirkenær

Gatene i Kirkenær var tidligere ustrukturerte med utflytende veibane, ingen parkeringslommer, få oppmerkede gangfelt og mange avkjørsler. Dette gjorde det risikofyllt å ferdes i sentrum. Det var også dårlig tilgjengelighet til kontorer, butikker og boliger. Trærne i sentrum var gamle og skadet og det var lite beplantning. Kirkenær har også hatt stor handelslekkasje til nabokommunene og Sverige. Sankt Hansaften 2005 var det høytidelig åpning av miljøgata i Kirkenær. Over en strekning på hele 2 km er det lagt ny asfalt, kantstein av naturstein og nye lysstolper. Innenfor en strekning på 500m, som utgjør selve handlegatedelen, er det lagt belegningstein, anlagt parkeringslommer og plantet nye trær og busker. Midt i sentrum er det satt opp en skulptur. Arealer er hevet, trapper er bygget og ramper er anlagt for å lette adkomsten for alle brukere. I bakken er det lagt helt ny infrastruktur for vann, avløp, kabler m.m. De viktigste samarbeidspartnere har vært Hedmark Fylkeskommune, Statens vegvesen, Grue kommune, grunneiere og næringslivet. Tiltakene har ført til at handelsstand og befolkning ser mer positivt på framtiden. Flere grunneiere har før, under og etter åpningen satt i gang større og mindre renoveringer, samt oppussing av bygninger innvendig og utvendig. Tomme butikker langs gata er igjen fylt opp med aktiviteter.

Kjerkegjelen - Tolga

Kjerkegjelen er en gammel ferdselsveg fra ca 1700. Veien bandt de to første "gatene" på Tolga sammen (Gata og Bakkagata), samtidig som den etter hvert ble en kirkevei. Gata og Bakkagata lå på hver sin sattu, og hadde da som nå, en høydeforskjell på ca 40 m. Kjerkegjelen var opprinnelig en gangvei, men ble etter hvert også en kjørevei. Veien hadde gjerder på begge sider og ble brukt til å forflytte dyr mellom innmark og utmark. Kjerkegjelen brukes i dag som skolevei, turvei og adkomst til kirken. Den ligger i et karakteristisk kulturlandskap omkranset av steinmurer, beitemark, gårdsbruk og Gammelskola. Kjerkegjelen rustes nå opp med nytt grusdekke, nye stakittgjerder, ny belysning, "hvileplass" samt reparasjon av natursteinmurer. Prosjektet finansieres ved hjelp av dugnad og offentlige midler. Grunneiere, lag og foreninger har vært svært positive til tiltaket.

Profilering av stedet

Hvordan et sted blir opplevd eller presentert er viktig for befolkningsveksten, både for å holde på egne innbyggere og for å lokke folk utenfra til å slå seg ned. Det er også viktig for reiseliv og turisme. Kommuner og tettsteder bør gripe mulighetene som ligger i stedsprofilering til å hevde seg i den økende konkurransen mellom regioner og steder om arbeidskraft, virksomheter, kunder til stedets handel og tjenestetilbud, samt i reiselivssammenheng. Steder som lykkes, har profilert seg og skapt et positivt image for å bli lagt merke til. Kommunene bør derfor ha en bevisst og offensiv formidlingsstrategi rettet mot spesielt utvalgte målgrupper. Informasjon som er rettet mot "alle" treffer gjerne ingen.

Stedsformidling dreier seg om å gi et positivt, men realistisk bilde av stedet. Her gjelder det å peke på stedets fortrinn og hva som finnes av tilbud og aktiviteter. Det er viktig at stedet blir forbundet med noe positivt og at de som for eksempel vurderer å flytte dit, også vet at de har noe meningsfylt å fylle fritiden med. Det er også viktig å ta utgangspunkt i det særegne ved stedet, for eksempel løfte fram stedets historie, natur- og kulturmiljø, håndverks- og mattradisjoner, natur- og kulturattraksjoner, opplevelsespakker og turistattraksjoner. Usynlig "gull" som for eksempel et godt skolemiljø, dugnadsvilje og en generell åpenhet blant innbyggerne overfor nye mennesker og impulser, er også viktig å få formidlet.

Kommunale eller interkommunale nettsider er effektivt for å vise omverdenen at kommunen er attraktiv som bosted. Her kan kommunene gi informasjon om boligmarkedet, næringsliv, arbeidsmarked, service- og tjenestetilbud, barnehage- og skoletilbud, kulturtilbud og fritids- og rekreasjonstilbud. Det er også en god idé å profilere stedet og kommunen direkte overfor utflyttet ungdom, for eksempel gjennom "kom-hjem fester", egne ungdomssider på nettet og treff på utenbys studiesteder der studenter får anledning til å komme med sin mening om hjemstedet og hvordan dette bør utvikles for å bli mer attraktivt som bosted. Kommunene kan også benytte seminarer og utstillinger, videoer, kulturaktiviteter, messer eller andre større markedsarrangement til å markedsføre seg selv. I mange tilfeller er det en fordel å samarbeide regionalt for å få større gjennomslagskraft i profileringen. Dette gjelder for eksempel utvikling av lokal mat der en hel region kan gå sammen for å bygge opp kompetanse, utvikle produkter og drive felles markedsføring. Det samme gjelder innen kultur og reiseliv.

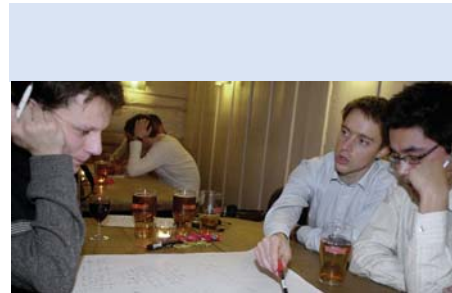
En bevisst mediastrategi i forhold til lokal- og regionalmedia er viktig for å profilere stedet. Det betyr mye både for egne innbyggere og potensielle tilflyttere hvordan et sted blir presentert i mediene. Mye positiv omtale om eget sted og kommune gir økt stolthet og identitetsfølelse, noe som påvirker innbyggernes oppfatning av stedet og gir økt framtidstro. Dette fører igjen til at de selv omtaler eget sted mer positivt utad og blir bedre markedsførere. Kommunene bør derfor jobbe aktivt med å selge inn gode saker, møte negative saker på en positiv og offensiv måte, og skape et godt samarbeidsforhold til journalister.

EKSEMPLER:

Steinkjerungdom i eksil – Steinkjer

Steinkjer ønsker å gjøre byen mer attraktiv som bosted for unge mennesker. Kommunen inviterte derfor 15 Steinkjer-ungdommer bosatt i Oslo til treff på et utested i bydelen Grønland, vinteren 2002. Hensikten var å få gode idéer og synspunkter til hva som kunne gjøres for at hjembyen deres skulle bli mer attraktiv. Prosjektlederen for Attraktive Steinkjer reiste nedover og engasjerte ungdommene til kreativ jobbing med bruk av World Café teknikk. Kommunens bidrag tilbake til ungdommene var god mat og drikke. Dette ga en god ramme for kreativitet. Endelig, mente ungdommene. Det ble stilt mange spørsmål som viste at ungdommene ikke hadde fått særlig god oppfølging og informasjon fra kommunen etter at de flyttet: Hvorfor har vi ikke hørt noe fra kommunen etter at vi flyttet? Hvorfor vet vi ikke mer om de positive tingene som skjer på Steinkjer? Kvelden gav flere aha-opplevelser for kommunen og ungdommene. Mange små og store forbedringsforslag viste at mange har et stort engasjement for Steinkjer. Og flere gikk fra samlingen med et litt mer positivt syn på Steinkjer og framtidsmulighetene der. En av deltakerne begynte med jobbsøking i Steinkjer etter denne kvelden.

Førsteklassinger til Fjellregionen - Tolga

Tolga kommune deltar i det regionale samarbeidet: Fjellregionen (Nord-Østerdalen og Rørosområdet). Under mottoet "Flytt hit" jobber Fjellregionen blant annet aktivt for å øke bosettingen i området. Gjennom egne nettsider og andre markedsførings tiltak synliggjør de hele regionens tilbud under ett, uavhengig av kommunegrenser. Etter samme filosofi som reiselivet vil de skape oppmerksomhet om regionen, besvare henvendelser fra tilflyttere og følge dem opp når de kommer slik at de trives så godt at de blir. Høsten 2005 ble kampanjen "Første klasse" lansert som et ledd i satsningen. Gjennom kampanjen ble det sendt ut brev til alle familier i Oslo-området hvis eldste barn skal begynne på skolen høsten 2006, totalt 3150 familier. I brevet oppfordres familiene til å pakke snippeskene og flytte til en av kommunene i Fjellregionen. Ideen til kampanjen er hentet fra Sverige, Brekke, som har gjennomført en liknende kampanje rettet mot Stockholm. Kampanjen der førte til en god del tilflytting, og i tillegg en markant nedgang i fraflyttingen. For Tolga kommune kommer "Første klasse-kampanjen" i helt riktig tid i forhold til sentrumsopprustningen i regi av Tettstedsprosjektet.

Kystbyen – Rørvik

I Vikna jobbes det aktivt med å profilere kommunesenteret Rørvik som "Kystbyen". Det krever en langsiktig og bevisst satsning på å åpne byen mot havet, framheve den maritime kulturen, styrke samarbeidet mellom kultur og næringsliv og bygge opp en ny stedsidentitet. Etableringen av det nasjonale kystkultursenteret Norge har vært det klart viktigste og mest krevende tiltaket i denne satsningen. Norges nabo, forretningsbygget "Søsterskipet", har videreført skipstemaet i arkitekturen og forsterket bildet av "Kystbyen". Begge byggene er sentrale i bybildet og mot sjøsiden, og er derfor viktige for det visuelle inntrykket av stedet. Kystbyen.2006 har vært tittelen på tettstedsprosjektet i Rørvik. Hovedtemaene for arbeidet har vært: kystkultur, møteplasser, lys i mørke og vannet. Kystkultursatsingen har først og fremst vært knyttet til kulturmiljøet rundt Norge gjennom nyoppføring av flere gamle brygger, ny gangbro, mursetting av kanalsidene inn mot Pollen, samt nye gangveier mellom torget/kystbymuseet og Norge. Møteplasstrategien har så langt ført til videreutvikling av Bankplassen og Stortorget, etablering av Havneparken og flere små møteplasser i sentrumsområdet. "Lys i mørke" er en erkjennelse av at det er lagt liten vekt på estetiske tiltak for vinterhalvåret. Gjennom kystbyen.2006 er det blant annet foretatt lyssetting av en rekke bygg, broer og detaljer. Temaet "Vann" omfatter blant annet etablering av badeplass ved Pollen/kystbymuseet, vannsøyler og fontener.

